

פיזיותרפיה והמועצות הלאומיות לבריאות

גילה שחר,¹ אילה פרג²

¹ גילה שחר, אחראית מידע ופיתוח, מח' ארצית לפיזיותרפיה, משרד הבריאות
² אילה פרג, פיזיותרפיסטית ראשית, משרד הבריאות

כשלושים חברים, מובילי דעה בתחומם, ובראשותה יושב ראש ממונה, הפועלים בהתנדבות.

ייעוד המועצות^{1,2}

המועצות מגבשות המלצות במגוון תחומים, למשל: גיבוש מדיניות בריאות לאומית; קביעת סטנדרטים לבטיחות בתפעול; ייעוץ באימוץ טכנולוגיות וגישות טיפול חדשות; ייעוץ בקביעת סדר העדיפות של משרד הבריאות בהכללת טכנולוגיות בסל הבריאות; המלצה להנחיות לפעילות רפואית; פריסה, מבנה והפעלת שירותים; המלצה לתכנון כוח אדם; פעילות למניעת מחלות וקידום בריאות; ייעול המערכות השונות; פעילות בין-גופית ובין-משרדית; תמיכה והכוונה מקצועיות במחקרים וסקרים.

פעילות המועצות^{1,2}

המליאה של כל אחת מן המועצות נפגשת מדי חודש עד שלושה חודשים. סיכום הפעילות השנתית של המועצות ותכנית העבודה השנתית מוצגים להנהלת משרד הבריאות. נוסף על כך מתקיימות פגישות אישיות עם יושבי הראש של המועצות לשם מעקב אחר ההחלטות. בישיבות המליאה נדונות סוגיות מקצועיות שמעלים המועצה או המשרד. מוצגות סקירות המכילות עובדות ונתונים, לקראת דיונים בנושאים שהציעו חברי המועצה או נציגים שהוזמנו אליה לפי העניין הנדון. בכל מועצה פועלות כמה ועדות מקצועיות קבועות וועדות שמוקמות לפי הצורך. בזיקה לדיוני המועצות והמלצותיהן, נקבעים חוקים, תקנות, חוזרים ונהלים. נוסף על כך, המועצות ממליצות על הכנסה של טכנולוגיות שהוצעו במסגרת עדכון סל שירותי הבריאות, המתקיים בכל שנה.

ייצוג מקצוע הפיזיותרפיה במועצות הלאומיות⁴

בשנים האחרונות התרחבה השתתפות הפיזיותרפיסטים במועצות הלאומיות, ביוזמת המחלקה לפיזיותרפיה במשרד הבריאות. פיזיותרפיסטים, כמייצגי מקצועות הבריאות, משתתפים במליאת המועצות ובוועדותיהן ושותפים לניסוח ניירות עמדה, קיום מנחים והמלצות למדיניות. השתתפות הפיזיותרפיסטים משקפת את המעורבות המקצועית של הפיזיותרפיה בתחומי הרפואה והבריאות לסוגיהם. בסקירת הדוחות השנתיים של פעילות המועצות הלאומיות בשנים

תקציר

במשרד הבריאות פועלות 19 מועצות לאומיות, שהן גופים מקצועיים, רב-מערכתיים המשמשים יועצים להנהלת המשרד בתחומי הרפואה השונים. המלצות המועצות מובאות לקובעי מדיניות ומתורגמות למדיניות ולהחלטות ארגוניות ומקצועיות של משרד הבריאות.

בסקירה שלהלן יוצגו הפעילויות העיקריות של הפיזיותרפיסטים המשתתפים כנציגי המקצוע במועצות הלאומיות בתחומים שונים.

מילות מפתח: משרד הבריאות; מועצות לאומיות; המלצות למדיניות; מקצוע הפיזיותרפיה.

רקע כללי^{1,2}

מקצוע הפיזיותרפיה מיוצג במועצות הלאומיות לבריאות, הפועלות לצד משרד הבריאות. בסקירה שלהלן יוצגו רקע כללי על המועצות, ייעודן ודרכי פעולתן, ייסקרו פעולות שבהן השתלבו נציגי הפיזיותרפיה בעבודת המועצות, ויפורטו דוגמאות שימחישו את ההשפעה של עבודת המועצות על שירותי הפיזיותרפיה בישראל.

המועצות הלאומיות של משרד הבריאות הן גופים מקצועיים, רב-מערכתיים, המשמשים יועצים להנהלת המשרד במגוון תחומי הרפואה, ברבדים ובהיבטים שונים. המועצות הלאומיות מגישות ניירות עמדה מקצועיים בלתי תלויים, והמלצותיהן מובאות לפני בעלי תפקידים במשרד ומהוות בסיס לקביעת מדיניות ולהחלטות ארגוניות ומקצועיות.

המועצות הלאומיות הוקמו בשנת 1993 במגוון תחומים, ו-19 המועצות הקיימות היום פועלות על-פי מודל ייחודי בעולם. מורכבותה של מערכת הבריאות העלתה את הצורך בקיומם של מנגנונים מקצועיים אשר ייעצו למנהלי מערכת הבריאות לגבי מדיניות רצויה ומתאימה להתפתחות תחומי המדע והרפואה ולמציאות הקיימת בישראל. חברי המועצות ממונים במינוי אישי על ידי שר הבריאות או מנכ"ל המשרד, ונמנים בהם אנשי מקצוע בכירים בתחומם ממערכת הבריאות וממערכות משיקות נוספות כמו משרדי ממשלה שונים, המוסד לביטוח לאומי, קופות החולים, רשויות מקומיות, אקדמיה, צה"ל, ארגונים ואיגודים שונים. כל מועצה מונה

המועצה הלאומית לשיקום - יו"ר: ד"ר יצחק זיו-נר

המועצה חידשה את כינוסיה בסוף שנת 2011, לאחר הפסקה של כמה שנים. במועצה יש השתתפות פעילה של נציגים ממגוון מקצועות הבריאות והשיקום, ויש ייצוג נרחב למקצוע הפיזיותרפיה. המועצה הגישה המלצות בנושאים שונים, כגון פריסה ארצית של שירותי שיקום, פיתוח שירותי שיקום בקהילה, מניעה שלישונית ועוד, שהוגדרו ונכתבו בעת כהונתה של המועצה הקודמת.

בכהונה הקודמת פיזיותרפיסטים נטלו חלק פעיל בתת-הוועדות, בריכוז חלק מהן ובכתיבת ניירות העמדה המסכמים בנושאים שונים, כגון שיקום כללי של המבוגר והקשיש בקהילה; שיקום חולים לאחר אירוע מוחי באשפוז ובקהילה; מניעה שניונית ושלישונית של נכות ומוגבלות; האדם עם מוגבלות בקהילה; הערכה תפקודית ותוצאי שיקום (מדדי הערכה מומלצים בשיקום ובאשפוז); שיקום הילד; רצף הטיפול בשיקום; בעיות תזונה בנכים; שילוב רפואה משלימה בשיקום. במועצה הנוכחית חברים כשמונה פיזיותרפיסטים מן השדה ומן האקדמיה. כמו בוועדה הקודמת, הפיזיותרפיסטים נוטלים חלק פעיל בדיונים, בכתיבת ניירות עמדה והם חברים בתת-וועדות רבות, כמו רצף טיפולי, מערכות מידע, הערכה תפקודית ועוד. נוסף על כך, המחלקה לפיזיותרפיה במשרד הבריאות הציגה קווים מנחים לטיפול בחולים לאחר שבץ מוחי (אפריל 2012).

המועצה הלאומית לבריאות הילד ופדיאטריה - יו"ר: פרופ' יהודה דגן

בשנה האחרונה הוצגו למליאת המועצה, בין היתר, המלצות הוועדה בנושא חדרי כושר לילדים, והמועצה המליצה על הכנת נוסח להצהרת בריאות מטעם משרד הבריאות; כמו כן הוצג מודל לטיפול קבוצתי אינטנסיבי בהשמנת ילדים ומתבגרים. המחלקה לפיזיותרפיה במשרד הבריאות והעמותה לקידום הפיזיותרפיה הציגו בהרחבה את כלל ההתערבויות הפורמאליות והבלתי פורמאליות בטיפול בתינוקות במערכת הציבורית ובישראל בכלל, והוצגו הסכנות וההשלכות של מטפלים וגופים ללא השכלה מוסדרת בתחום הבריאות כדוגמת ה'בייבי יוגה' (ינואר 2012).

2004-2011 נמצא כי המלצות קליניות ולוגיסטיות התייחסו (א) לארגון השירותים, כמו תמהיל אשפוזי-קהילתי של שירותי הפיזיותרפיה, טיפולי בית ואשפוז יום בפריסה ארצית, יצירת צוות רב-תחומי, תכניות לשיקום כללי של המבוגר והקשיש בקהילה, (ב) להכשרה ופיתוח של כוח אדם מקצועי, (ג) להנחיות קליניות כמו פיתוח קווים מנחים לחולים לאחר שבץ מוחי, מענה לאוכלוסיות יעד בתחום בריאות האישה ו- (ד) לאיכות השירות - כגון בקרה על איכות באמצעות מדדי תפקוד ועל אספקת שירותים במגזר הפרטי.

במהלך השנים התבטאה פעילות זו במועצות לשיקום, לגריאטריה, לבריאות הילד ופדיאטריה, לבריאות הקהילה, לבריאות האישה, לקידום בריאות, ולאחרונה גם במועצה הלאומית לסוכרת.

פיזיותרפיה והמועצות - מקבץ פעילויות

להלן מקבץ נושאים שבהם שולבו פיזיותרפיסטים בפעילות המועצות, המבוסס על סקירת דוחות הפעילות השנתיים של המועצות השונות בשנים 2004 - 2011:^{1,2,3,4}

המועצה הלאומית לבריאות הקהילה - יו"ר: ד"ר אמנון להד

במועצה זו מועלות סוגיות הנוגעות לשירותי בריאות בקהילה, הן בקופות החולים והן בשירותים נוספים, כגון מוקדי חירום. בעלי מקצוע, רופאים, אחיות ואנשי מקצועות הבריאות מציגים נושא לקראת דיון.

המחלקה לפיזיותרפיה הביאה למועצה במליאתה את נושא ההערכה התפקודית, והוא הוצג על ידי הפיזיותרפיסט הראשי ב"מכבי שירותי בריאות". הוצג מודל עבודה הפועל במכבי, ולאחר מכן התנהל דיון על האפשרות להכניס מדד תפקודי לרשימת המדדים הלאומיים.¹ הנושא "מדד תפקודי" מועלה לדיון גם בהזדמנויות אחרות ונמצא עדיין על סדר היום במועצה זאת ובמועצות אחרות, כגון המועצה לשיקום והמועצה לגריאטריה. נוסף על כך, בדיון על התייעלות במתן שירותים וניהול הטיפול בחולה הכרוני, הועלה הנושא "גישה ישירה לשירותי פיזיותרפיה". לאחרונה צורפו עוד שני פיזיותרפיסטים למועצה, והם יתרמו לקידום השירותים בקהילה ולחיזוק מעמד הפיזיותרפיה מבין כלל המקצועות.

¹ תכנית המדדים הלאומית של משרד הבריאות מכילה מערכת מדדים אחידה עבור רפואת הקהילה בצורה שתאפשר הערכה מהימנה ומתמשכת של איכות הטיפול מול יעדים לאומיים ובינלאומיים. התכנית מאפשרת בדיקה קבועה ודינאמית של איכותם של שירותי המניעה, האבחון, הטיפול והשיקום הניתנים על ידי קופות החולים. עד כה פותחו 69 מדדים בשישה תחומי רפואה מרכזיים שהם: סוכרת, לב וכלי דם, אסטמה, סרטן, חיסונים ותחום הילדים, הנמדדים שגרתיים עבור כל האוכלוסייה. תשתית מדעית זו מסייעת לקובעי המדיניות להגדיר סדרי עדיפויות לאומיים ולהפעיל מהלכי שיפור. המידע עומד גם לרשותו של הציבור הרחב שיכול גם הוא להעריך את איכות שירותי הבריאות בישראל ולצרוך אותם בדרך מושכלת ואחראית (המכון הלאומי לחקר שירותי הבריאות ומדיניות הבריאות).

קבע כי פיזיותרפיסט הוא אחד מאנשי המקצוע שיהיו נוכחים (חוץ מן האחות) בכל עת שבה מתקיימת פעילות גופנית שיקומית.

2. ארגון השירותים ואיכותם

חוזר מנהל רפואה משנת 2006: "אישור מכשירי הליכה", (13/2006), מגדיר נוהל לאישור מכשירי הליכה תותבות גפיים וחגורות תומכות גו. החוזר עודכן בשנת 2009.

טיפולים בהתפתחות הילד

"דרישות מינימום לעובדי מקצועות הבריאות המטפלים בתחום 'התפתחות הילד' - חוזר מנהל רפואה (03/2012).

חוזר זה מפרט את הדרישות מן העובדים בתחומי פיזיותרפיה ומקצועות הבריאות האחרים, המטפלים בילדים מטעם קופות החולים מחוץ למסגרות הציבוריות המוכרות. החוזר מגדיר את ההנחיות לאנשי המקצוע (בעלי תעודת מקצוע והרשאה), את הניסיון התעסוקתי ואת ההכשרה הכוללת הנדרשים מהם.

חוזר סמנכ"ל לפיקוח על קופות החולים ושירותי בריאות נוספים - "מתן טיפולים בתחום התפתחות הילד עבור ילדים שנמצאים במסגרות של החינוך המיוחד" (04/2010), מגדיר את הזכאות של ילדים הנמצאים במסגרות של החינוך המיוחד לטיפולים בהתפתחות הילד.

חוזר מנהל רפואה משנת 2010 - "אמות מידה לאבחון הפרעות קשב וריכוז בילודים מתבגרים ומבוגרים" (40/2010), קובע כי אבחון מוקדם ונכון של הפרעה הוא חיוני וצריך להימצא בסדר עדיפות גבוה בקביעת מדיניות הבריאות הלאומית. בהתאם לחוזר זה, מאבחנים מומחים יכולים להיעזר בפיזיותרפיסטים כאנשי מקצועות הבריאות בתהליך האבחון.

סיכום

היכולת לשלב פיזיותרפיסטים בניגוש מדיניות, מעבר לפעילותם המקצועית המקובלת והמוסדרת, הוא כלי חשוב וייחודי למדינת ישראל. פיזיותרפיה היא מקצוע בעל השפעה על בריאות הפרט, וכן על כושר ניידותו ועצמאותו, ויש חשיבות להעצמת הנגישות אליו בקרב אוכלוסיות שונות. מריבוי הנושאים הקשורים בפיזיותרפיה, אשר נדונים במועצות, עולה הצורך בהגברת מעורבותם של נציגים מקצועיים ובעלי יוזמה. פיזיותרפיסטים המעוניינים להעלות נושא לדיון במועצה, מתבקשים לפנות למחלקה לפיזיותרפיה במשרד הבריאות.

כחלק מעדכון הידע לקהילה המקצועית הרלוונטית, ניתנה סקירה מטעם המחלקה לפיזיותרפיה במשרד הבריאות על אביזרים ומכשירים רפואיים בתחומי הרפואה, השיקום, הניידות וההליכה ועל הגורמים המממנים אותם (ינואר 2008).

המועצה הלאומית לבריאות האישה - יו"ר: פרופ' חוה טבנקין
לאחרונה ניסחה המועצה נייר עמדה המגדיר מהם הנושאים הנכללים תחת הכותרת: "בריאות האישה".

בישיבת המליאה של המועצה הוצגה סקירה על שירותי הפיזיותרפיה בישראל בתחום בריאות האישה (נובמבר 2011). המלצות קבוצת העניין לפיזיותרפיה בבריאות האישה, שהוצגו לפני המליאה, נדונו והתקבלו. מסמך המלצות בנושא הועבר למנכ"ל המשרד.

המועצה הלאומית לסוכרת - יו"ר: פרופ' איתמר רז

תת-הוועדה לנושא טיפול בכף רגל סוכרתית גיבשה קווים מנחים והצעות לפעילויות.

לאחרונה הצטרפה פיזיותרפיסטית למועצה זו ומצופה כי היא תתרום רבות למודעות של כלל חברי המועצה לתרומת הפיזיותרפיה בתחום הסוכרת.

חוזרים ונהלים שנקבעו בזיקה לדיוני המועצות הלאומיות

להלן מקבץ חוזרים ונהלים, הרלוונטיים לפיזיותרפיסטים, ואשר מופיעים באתר משרד הבריאות:^{3,4}

1. קידום בריאות

עידוד לפעילות גופנית כחלק מאורח חיים בריא בא לידי ביטוי בחוזר המנכ"ל משנת 2005: "פעילות גופנית - מרשם לבריאות" (20/2005).

החוזר מדגיש את החשיבות הטמונה בפעילות הגופנית כחלק מקידום בריאות האוכלוסייה וכציר מרכזי באסטרטגיית הבריאות. הרפוא והצוות הרפואי מהווים מקור סמכות, ידע והכוונה לאוכלוסיית המטופלים, ועל כן ישנה חשיבות רבה בעידוד המטופלים לפעילות גופנית. ההנחיות המצורפות לחוזר זה נותנות לציבור המטפלים את הכלים להפיכת הפעילות הגופנית לחלק אינטגרלי מאורח החיים ומתפיסת הבריאות הכוללת.

בשנת 2011 פורסמה בחוזר המנכ"ל: "חובת תיעוד של גורמי סיכון ואורחות חיים בתיק הרפואי הממוחשב" (21/2011), הנחיה שלפיה נדרשות קופות החולים לנטר, לעקוב ולתעד באופן רציף ושוטף על פעילות גופנית כאחד ממדדי הבריאות של המטופלים.

חוזר מנהל רפואה משנת 2006: "שיקום חולי לב" (54/2006),

תודות

לגב' גרסיאלה ביל, מנהלת תחום המועצות הלאומיות לד"ר אורנה טל, סגנית מנהל המרכז הרפואי אסף הרופא

מקורות:

1. המועצות הלאומיות לבריאות (2012), ספר המועצות הרב שנתי 2004-2011, משרד הבריאות.
2. המועצות הלאומיות לבריאות (2012), דו"ח פעילות שנתי 2011, משרד הבריאות.
3. המועצות הלאומיות לבריאות (2012), מקבץ חוזרים ונהלים בזיקה לדיוני המועצות.
4. טל א. שחר ג. (2013), המועצות הלאומיות לבריאות ככלי ייחודי לשילוב המלצות ממקצועות הבריאות בקביעת המדיניות לקידום הבריאות הלאומית – מודל לקידום בריאות האוכלוסייה. הרצאה בכנס החמישה עשר של המועצה הלאומית ללוגיסטיקה במערכות הבריאות.